

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

5 martie 2015 *

„Trimitere preliminară — Regimul fuziunilor societăților pe acțiuni — Directiva 78/855/CEE — Fuziune prin absorbție — Articolul 19 — Efecte — Transferul tuturor activelor și pasivelor societății absorbite către societatea absorbantă — Încălcare săvârșită de societatea absorbită înainte de fuziune — Constatarea încălcării prin decizie administrativă ulterior acestei fuziuni — Drept național — Transferul răspunderii contravenționale a societății absorbite — Admisibilitate”

În cauza C-343/13,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Tribunal do Trabalho de Leiria (Portugalia), prin decizia din 14 martie 2013, primită de Curte la 24 iunie 2013, în procedura

Modelo Continente Hipermercados SA

împotriva

Autoridade para as Condições de Trabalho – Centro Local do Lis (ACT),

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul T. von Danwitz, președinte de cameră, și domnii C. Vajda (raportor), A. Rosas, E. Juhász și D. Šváby, judecători,

avocat general: domnul M. Wathelet,

grefier: doamna M. Ferreira, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 3 septembrie 2014,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Modelo Continente Hipermercados SA, de D. Abrunhosa e Sousa, avocat;
- pentru guvernul portughez, de M. Perestrelo de Oliveira, ulterior de L. Inez Fernandes și de F. Figueiroa Quelhas, în calitate de agenți;
- pentru guvernul german, de T. Henze și de D. Kuon, în calitate de agenți;
- pentru guvernul maghiar, de K. Szijjártó, în calitate de agent;
- pentru guvernul austriac, de C. Pesendorfer, în calitate de agent;

* Limba de procedură: portugheza.

— pentru Comisia Europeană, de P. Guerra e Andrade și de H. Støvlbæk, în calitate de agenți,
după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 12 noiembrie 2014,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 19 alineatul (1) din A treia directivă 78/855/CEE a Consiliului din 9 octombrie 1978 în temeiul articolului 54 alineatul (3) litera (g) din tratat, privind fuziunile societăților comerciale pe acțiuni (JO L 295, p. 36, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 42), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2009/109/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 septembrie 2009 (JO L 259, p. 14, denumită în continuare „Directiva 78/855”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Modelo Continente Hipermercados SA (denumită în continuare „MCH”), pe de o parte, și Autoridade para as Condições de Trabalho – Centro Local do Lis (ACT) (Autoritatea pentru Monitorizarea Condițiilor de Muncă – Centrul local din Lis), pe de altă parte, cu privire la decizia acesteia din urmă de a sancționa societatea MCH pentru încălcări ale dreptului portughez al muncii săvârșite de Good and Cheap – Comércio Retalhista SA (denumită în continuare „Good and Cheap”) înaintea absorbției acesteia de către MCH.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Al treilea și al șaselea considerent ale Directivei 78/855 aveau următorul cuprins:

„[...] protejarea intereselor asociațiilor și ale terților impune coordonarea legislațiilor statelor membre privind fuziunile societăților anonime și [...] este necesar să se introducă în dreptul tuturor statelor membre unele dispoziții privind fuziunile;

[...]

[...] creditorii, inclusiv deținătorii de obligațiuni, precum și titularii care invocă alte drepturi asupra societăților care fuzionează trebuie protejați astfel încât fuziunea să nu aducă atingere intereselor lor.”

- 4 Potrivit articolului 3 alineatul (1) din această directivă:

„În înțelesul prezentei directive, «fuziune prin absorbție» înseamnă operațiunea prin care una sau mai multe societăți sunt dizolvate fără a intra în lichidare și transferă toate activele și pasivele lor unei alte societăți, în schimbul emiterii către acționarii societății sau ai societăților absorbite de acțiuni la societatea absorbantă și, eventual, al unei plăți în numerar de maximum 10 % din valoarea nominală sau, în absența acesteia, din echivalentul contabil al acțiunilor astfel emise.”

- 5 Articolul 13 alineatele (1) și (2) din directiva menționată avea următorul cuprins:

„(1) Legislațiile statelor membre trebuie să prevadă un sistem adecvat de protecție a intereselor creditorilor societăților care fuzionează, ale căror creanțe sunt anterioare datei publicării proiectului de fuziune și nu sunt scadente la data publicării.

(2) În acest scop, legislațiile statelor membre prevăd cel puțin dreptul creditorilor în cauză de a obține garanții adecvate, dacă această protecție este impusă de situația financiară a societăților care fuzionează și dacă creditorii în cauză nu dispun deja de astfel de garanții.

Statele membre stabilesc condițiile pentru protecția prevăzută la alineatul (1) și la primul paragraf al prezentului alineat. În orice caz, statele membre se asigură că creditorii au posibilitatea să sesizeze autoritatea administrativă sau judiciară competentă pentru a obține garanțiile adecvate, cu condiția ca aceștia să poată dovedi, în mod credibil, că fuziunea pune în pericol satisfacerea creanțelor lor și că nu au obținut garanții adecvate din partea societății.”

6 Articolul 19 alineatul (1) din aceeași directivă prevedea:

„O fuziune are următoarele efecte *ipso iure* și simultan:

(a) transferul, atât între societatea absorbită și societatea absorbantă, cât și în ceea ce privește terții, a tuturor activelor și pasivelor societății absorbite către societatea absorbantă;

(b) acționarii societății absorbite devin acționari ai societății absorbante;

(c) societatea absorbită încetează să mai existe.”

7 Directiva 78/855 a fost abrogată, de la 1 iulie 2011, prin Directiva 2011/35/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 aprilie 2011 privind fuziunile societăților comerciale pe acțiuni (JO L 110, p. 1). Astfel cum reiese din considerentul (1), această ultimă directivă urmărește, din motive de claritate și de raționalizare, să codifice Directiva 78/855, care a fost modificată de mai multe ori și în mod substanțial. Articolul 19 alineatul (1) din Directiva 2011/35 reia articolul 19 alineatul (1) din Directiva 78/855 în termeni identici.

Dreptul portughez

8 Articolul 112 din Codul societăților comerciale (Código das Sociedades Comerciais, denumit în continuare „CSC”) prevede:

„Înregistrarea fuziunii în registrul comerțului:

a) determină dizolvarea societăților absorbite sau, în cazul constituirii unei noi societăți, a tuturor societăților fuzionate, drepturile și obligațiile acestora fiind transferate societății absorbante sau noii societăți;

b) asociații societăților dizolvate devin asociați ai societății absorbante sau ai noii societăți.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

9 La 15 februarie 2011, ACT a efectuat o inspecție a evidenței orelor de lucru efectuate de lucrătorii Good and Cheap pentru lunile decembrie 2010 și ianuarie 2011. Ea a constatat încălcări ale dispozițiilor dreptului portughez al muncii în ceea ce privește atât numărul de ore consecutive efectuate de unii angajați, cât și, în unele cazuri, numărul de ore de repaus dintre perioadele de muncă.

10 Din dosarul prezentat Curții reiese că, la 22 februarie 2011, MCH și Good and Cheap au înregistrat la serviciul competent al registrului comerțului un proiect de fuziune, care a fost publicat pe site-ul internet al publicațiilor Ministerului Justiției.

- 11 La 7 martie 2011, ACT a întocmit două procese-verbale împotriva Good and Cheap cu privire la respectivele încălcări. Cu toate acestea, nu a notificat respectivele procese-verbale decât la 4 aprilie 2011.
- 12 La 31 martie 2011 a fost înregistrată fuziunea prin absorbția patrimoniului Good and Cheap în MCH, ceea ce a dus la dizolvarea primei societăți ca urmare a absorbției sale de către cea de a doua societate.
- 13 Prin decizia din 24 septembrie 2012, ACT a confirmat procesele-verbale sus-menționate și a aplicat societății MCH amenzi pentru fiecare dintre contravențiile în cauză.
- 14 Prin acțiunea formulată împotriva acestei decizii în fața Tribunal do Trabalho de Leiria, MCH a ridicat problema comptabilității articolului 112 din CSC, astfel cum este interpretat de ACT, cu articolul 19 din Directiva 2011/35. În această privință, instanța menționată are îndoieli dacă, în cazul unei fuziuni prin absorbție, transferul tuturor activelor și pasivelor societății absorbite către societatea absorbantă, astfel cum este prevăzut la alineatul (1) litera (a) al acestui ultim articol, poate include transferul către societatea absorbantă al răspunderii pentru plata amenzilor aplicate pentru încălcări de natură contravențională săvârșite de societatea absorbită înainte de această fuziune.
- 15 În aceste condiții Tribunal do Trabalho de Leiria a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
 - „1) În lumina dreptului [Uniunii], în special [a articolului 19 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2011/35], fuziunea unor societăți implică un regim de transfer al răspunderii contravenționale către societatea absorbantă pentru fapte săvârșite de societatea absorbită înaintea înregistrării fuziunii?
 - 2) În vederea aplicării Directivei [2011/35], se poate considera că o sancțiune cu caracter contravențional este o creanță a unui terț (în speță, statul, ca urmare a încălcării normelor din cadrul legislației muncii), creanța respectivă (amenda), al cărei creditor este statul, fiind transferată societății absorbante?
 - 3) Interpretarea potrivit căreia articolul 112 din CSC nu implică nici încetarea procedurii referitoare la o contravenție săvârșită înaintea fuziunii, nici stingerea amenzii aplicate sau care urmează să fie aplicată este contrară Directivei [2011/35], care definește efectele fuziunii societăților, reprezentând o interpretare extensivă a respectivei dispoziții, care este contrară principiilor dreptului [Uniunii] și în special articolului 19 din [această] directivă?
 - 4) Interpretarea menționată mai sus reprezintă o încălcare a principiului potrivit căruia nu poate fi reținută existența unei contravenții în lipsa unei răspunderi obiective (atenuate) sau a unei răspunderi subiective a societății absorbante?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la admisibilitate

- 16 În observațiile lor scrise, guvernele german și austriac au îndoieli în ceea ce privește admisibilitatea anumitor întrebări adresate de instanța de trimitere. Guvernul german consideră că a treia și a patra întrebare privesc interpretarea dreptului național. În ceea ce privește guvernul austriac, acesta susține că a doua întrebare privește o situație în care, contrar situației de fapt din litigiul principal, amenda a fost deja aplicată înainte de fuziune și că, în consecință, aceasta are un caracter ipotetic. În plus,

problema răspunderii penale evocată în cea de a patra întrebare nu ar fi reglementată de Directiva 2011/35 și, așadar, nu ar prezenta legătura cu dreptul Uniunii impusă de articolul 51 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

- 17 În această privință, trebuie constatat mai întâi că, deși din expunerea situației de fapt prezentată de instanța de trimitere reiese că amenziile au fost aplicate printr-o decizie adoptată după absorbția societății Good and Cheap de către MCH, din modul de redactare a celei de a doua întrebări nu rezultă totuși că nu vizează o astfel de ipoteză. Prin urmare, nu se poate considera că această întrebare are un caracter ipotetic.
- 18 În continuare, prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită în mod vădit nu o interpretare a dreptului național, ci o interpretare a Directivei 2011/35, în special a articolului 19 din aceasta, pentru a stabili dacă interpretarea articolului 112 din CSC adoptată printre altele de ACT este contrară dreptului Uniunii.
- 19 În sfârșit, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 34 din concluzii, a patra întrebare pare să privească interpretarea unor principii de drept portughez și nu cuprinde nicio trimitere la dreptul Uniunii. Or, trebuie amintit că procedura consacrată la articolul 267 TFUE este întemeiată, potrivit unei jurisprudențe constante, pe o separare clară a funcțiilor între instanțele naționale și Curte, aceasta din urmă fiind abilitată să se pronunțe numai asupra interpretării sau a validității actelor Uniunii vizate la articolul menționat. În acest context, nu este de competența Curții să se pronunțe cu privire la interpretarea dispozițiilor dreptului național sau să hotărască dacă interpretarea dată acestora de instanța națională este corectă (a se vedea Hotărârea Texdata Software, C-418/11, EU:C:2013:588, punctul 28 și jurisprudența citată).
- 20 Rezultă că, exceptând cea de a patra întrebare, întrebările adresate de instanța de trimitere sunt admisibile.

Cu privire la fond

- 21 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că Directiva 2011/35, a cărei interpretare face obiectul primelor trei întrebări, nu era încă în vigoare la data faptelor din litigiul principal. În aceste condiții, este necesar ca întrebările adresate să fie examinate numai prin prisma dispozițiilor Directivei 78/855.
- 22 În consecință, este necesar să se considere că, prin intermediul primelor trei întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 19 alineatul (1) din Directiva 78/855 trebuie interpretat în sensul că o „fuziune prin absorbție”, în sensul articolului 3 alineatul (1) din această directivă, determină transferul către societatea absorbantă al obligației de a plăti o amendă aplicată prin decizie definitivă ulterior acestei fuziuni, pentru încălcări ale dreptului muncii săvârșite de societatea absorbită înainte de respectiva fuziune.
- 23 Conform articolului 19 alineatul (1) litera (a) din Directiva 78/855, o fuziune prin absorbție determină *ipso iure* transferul tuturor activelor și pasivelor societății absorbite către societatea absorbantă.
- 24 Pentru a răspunde la întrebările adresate de instanța de trimitere, trebuie, în consecință, să se examineze dacă răspunderea contravențională a unei societăți, care constă mai precis în obligația de a plăti o amendă stabilită ulterior fuziunii prin absorbție a acestei societăți pentru încălcări săvârșite înainte de respectiva fuziune, trebuie considerată ca făcând parte din pasivele aceleiași societăți, în sensul dispoziției menționate.
- 25 Este cert pentru persoanele interesate vizate la articolul 23 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene care s-au pronunțat asupra acestui subiect că o amendă stabilită prin decizie definitivă înainte de fuziunea a două societăți, dar care nu este încă plătită face parte din pasivele societății

absorbite, întrucât cuantumul unei astfel de amenzi trebuie considerat că reprezintă o datorie a acestei societăți în favoarea statului membru în cauză. În schimb, în ceea ce privește situația din litigiul principal, și anume o situație în care o amendă nu a fost stabilită decât ulterior fuziunii societăților în discuție în litigiul principal, doar guvernele portughez și maghiar, precum și Comisia Europeană consideră că obligația de a plăti o astfel de amendă este cuprinsă în pasivele societății absorbite, în timp ce MCH și guvernul german susțin teza contrară.

- 26 În această privință, este necesar să se arate că noțiunea „active și pasive”, astfel cum este prevăzută în special la articolul 19 alineatul (1) litera (a) din Directiva 78/855, nu este definită de aceasta. În plus, dispoziția amintită nu cuprinde nicio trimitere la dreptul statelor membre în ceea ce privește o astfel de definiție.
- 27 Or, potrivit unei jurisprudențe constante, atât din cerințele aplicării uniforme a dreptului Uniunii, cât și din cele ale principiului egalității rezultă că termenii unei dispoziții a dreptului Uniunii care nu fac nicio trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul de aplicare ale acesteia trebuie în mod normal să primească în întreaga Uniune Europeană o interpretare autonomă și uniformă, care trebuie stabilită ținând cont de contextul prevederii și de obiectivul urmărit de reglementarea în cauză (a se vedea în special Hotărârea Fish Legal și Shirley, C-279/12, EU:C:2013:853, punctul 42, precum și Hotărârea Deckmyn și Vrijheidsfonds, C-201/13, EU:C:2014:2132, punctul 14).
- 28 În ceea ce privește contextul în care se înscrie noțiunea „pasive”, articolul 19 alineatul (1) din Directiva 78/855 prevede că o fuziune prin absorbție are ca efect *ipso iure* și, prin urmare, în mod automat nu numai transferul tuturor activelor și pasivelor societății absorbite către societatea absorbantă, ci și, în temeiul literei (c) a aceleiași dispoziții, încetarea existenței societății absorbite. În consecință, fără transferul către societatea absorbantă a răspunderii contravenționale, ca element al pasivelor societății absorbite, această răspundere ar fi stinsă.
- 29 După cum a arătat avocatul general la punctul 61 din concluzii, o asemenea stingere ar fi în contradicție cu însăși natura unei fuziuni prin absorbție, așa cum este definită la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 78/855, întrucât, potrivit termenilor acestei dispoziții, o astfel de fuziune constă într-un transfer al tuturor activelor și pasivelor societății absorbite către societatea absorbantă în urma unei dizolvări fără intrarea în lichidare.
- 30 Interpretarea de mai sus a noțiunii de pasive este confirmată de examinarea finalității Directivei 78/855. În această privință, din cel de al treilea considerent al directivei reiese că coordonarea legislațiilor statelor membre în ceea ce privește fuziunile societăților pe acțiuni prin introducerea în dreptul acestora din urmă a instituției fuziunii are ca obiectiv, printre altele, protejarea intereselor asociaților și ale terților cu ocazia unei fuziuni prin absorbție.
- 31 Or, noțiunea de terț este mai largă decât aceea, utilizată în al șaselea considerent al directivei menționate, de „creditori, inclusiv deținători de obligațiuni, precum și titulari care invocă alte drepturi asupra societăților care fuzionează”, acești creditori și titulari care invocă alte drepturi făcând obiectul unor măsuri de protecție specifice, prevăzute în special la articolele 13-15 din Directiva 78/855.
- 32 Trebuie, așadar, să se considere că se numără printre terți, ale căror interese urmărește să le protejeze această directivă, entitățile care la data fuziunii nu pot fi calificate încă drept creditori sau titulari care invocă alte drepturi, dar care pot fi calificate astfel ulterior acestei fuziuni ca urmare a situațiilor născute înainte de ea, cum ar fi săvârșirea de încălcări ale dreptului muncii care sunt constatate printr-o decizie doar ulterior fuziunii respective. În lipsa transferului către societatea absorbantă al răspunderii contravenționale a societății absorbite, constând în plata unei amenzi pentru astfel de încălcări, nu ar fi protejat interesul statului membru ale cărui autorități competente au aplicat amenda respectivă.

- 33 În acest context, trebuie să se observe, după cum au susținut guvernele portughez și maghiar, precum și Comisia, că, în cazul în care ar fi exclus transferul unei astfel de răspunderi, o fuziune ar constitui un mijloc pentru ca o societate să scape de consecințele încălcărilor pe care le-a săvârșit, în detrimentul statului membru în cauză sau al altor interese eventuale.
- 34 Această concluzie nu este infirmată de argumentul societății MCH potrivit căruia transferul răspunderii contravenționale a unei societăți absorbite prin intermediul unei fuziuni ar fi contrar intereselor creditorilor și ale acționarilor societății absorbante, întrucât aceștia din urmă nu ar fi în măsură să evalueze consecințele economice și patrimoniale ale acestei fuziuni. Astfel, pe de o parte, creditorii respectivi trebuie, în temeiul articolului 13 alineatul (2) din Directiva 78/855, să aibă dreptul de a obține garanții adecvate dacă această protecție este impusă de situația financiară a societăților care fuzionează, dacă este cazul prin sesizarea autorității administrative sau judiciare competente pentru a obține asemenea garanții. Pe de altă parte, așa cum a arătat avocatul general la punctul 61 din concluzii, acționarii societății absorbante pot fi protejați, printre altele, prin introducerea în acordul de fuziune a unei clauze de declarații și de garanții. În plus, nimic nu împiedică societatea absorbantă să solicite efectuarea înainte de fuziune a unui audit detaliat al situației economice și juridice a societății care urmează să fie absorbită pentru a obține, în plus față de documentele și informațiile disponibile în temeiul dispozițiilor legale, o imagine mai completă a obligațiilor acestei societăți.
- 35 Prin urmare, este necesar să se răspundă la prima-a treia întrebare adresate că articolul 19 alineatul (1) din Directiva 78/855 trebuie interpretat în sensul că o „fuziune prin absorbție”, în sensul articolului 3 alineatul (1) din directiva menționată, determină transferul către societatea absorbantă al obligației de a plăti o amendă aplicată prin decizie definitivă ulterior acestei fuziuni, pentru încălcări ale dreptului muncii săvârșite de societatea absorbită înainte de respectiva fuziune.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 36 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară:

Articolul 19 alineatul (1) din A treia directivă 78/855/CEE a Consiliului din 9 octombrie 1978 în temeiul articolului 54 alineatul (3) litera (g) din tratat, privind fuziunile societăților comerciale pe acțiuni, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2009/109/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 septembrie 2009, trebuie interpretat în sensul că o „fuziune prin absorbție”, în sensul articolului 3 alineatul (1) din directiva menționată, determină transferul către societatea absorbantă al obligației de a plăti o amendă aplicată prin decizie definitivă ulterior acestei fuziuni, pentru încălcări ale dreptului muncii săvârșite de societatea absorbită înainte de respectiva fuziune.

Semnături